Ἤτοι γὰρ ὡς ἐξ ἐνεργείας παράγοντος εἴη, εἴθ᾽ ὡς ἐξ ὑλικοῦ ἐνυπάρχοντος, καὶ συνιστῶντος. Ἀλλ᾽ οὐκ αὖ ἐκείνως, φύσει γὰρ παθητικόν, ἢ τοιοῦτο, τὸ ὑλικόν. (§. ρις΄.) Οὐδὲ μὴν οὖν οὐδ᾽ οὕτως· εἴη γὰρ αὖ ἐξ ὕλης, τὸ εἰδικὸν συνεστώς, καὶ εἶδος. Καὶ ὅλως τὸ σύνολον. Οὐκ ἔστι δέ, ἀλλ᾽ ἕτερον. (§. ρλς΄.) Ἄρα κτ.

Σχόλιον.

§. ρλθ΄. Πῶς οὖν ἐκ τοῦ δυνάμει τῆς ὕλης προϊέναι τὸ εἶδος, τοῖς ἐκ τοῦ Περιπάτου πρεσβεύεται; ἢ πάνυ ψυχρῶς. Προΐοι γὰρ ἄν, ὥσπερ ἂν καὶ ἐνείη. Ἔνεστι δὲ δυνάμει, πρόεισι τοίνυν καὶ δυνάμει. Ἀλλ᾽ οὔτε δυνάμει ἐνὸν τὴν ἐντίθεσιν, οὐδ᾽ οὕτω προϊόν, πράγματι πρόεισι. Λέγει γοῦν κυρίως ἑκάτερον τὴν τῆς ὕλης δεξιότητα, ἢ δεξαμενή τις οὖσα τῶν εἰδῶν ἀτεχνῶς, πρὸς ὑποδοχὴν τῶν τύπων φύσει διάκειται.

Θεώρημα ΞΕ΄.

§. ρμ΄. „Οὐδὲ μὴν οὖν ἐκ τοῦ εἰδικοῦ τὸ ὑλικόν, ἢ τοι-
„αῦτα.

Οὔτε γὰρ ὡς ποιητικὸν ἂν ποιήσειεν, οὐθ᾽ ὡς ὕλη ὑποστήσειέ τι τὸ εἰδικόν, ἢ πρῶτον, οὐδέτερον ὄν. (ἐξ ὑποθ.) Εἰδοποιοῦντος δέ, τὸ ὑλικὸν προϋποτίθεται μέν, οὐ τίθεται δέ. (§. ρι. ρλγ΄.) Ἄρα κτ.

Θεώρημα Ξϛ΄.

§. ρμα΄. „Τὸ ὑλικὸν καὶ εἰδικόν, οὐ πέφυκε μεταβάλ-
„λειν εἰς ἄλληλα.

Μεθισταμένου γὰρ τοῦ εἰδικοῦ εἰς τὸ ὑλικόν, ἔσται τὸ εἰδοποιούμενον, χωρὶς τοῦ εἰδοποιοῦντος. Μεταβάλλοντος δὲ τοῦ ὑλικοῦ εἰς τὸ εἰδικόν, ἔσται τὸ εἰδοποιοῦν, αὐτὸ τοῦ εἰδοποιουμένου. Ἑκάτερον δὲ τῶν ἀδυνάτων. (§. λ΄.) Ἄρα κτ.

Σχό-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ
Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Σχόλιον.

§. ρμβ'. Καὶ ὀρθῶς ἤπου Ἀριστοτέλης ἀπεφήνατο (1) τὴν ὕλην ϗ τὸ εἶδος ἀρχὰς εἶναι, ὡς μὴ ἐξ ἀλλήλων οὔσας. Ὀρθῶς δὲ, ϗ ἀλλαχοῦ, (2) τῶν συνθέτων εἶναι φησὶ „ τὸ εἰς ἄλληλα μεταβάλλειν, καὶ γίνεσθαι. Καὶ γὰρ „ ἔκτινος, φησὶ, ϗ τί, πᾶν τὸ γινόμενον γίνεται. Ἀλλὰ τὸ μὲν ἁπλῶς ὑλικὸν οὐδὲ τί, οὐδ' ἔκτινος, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ τί. Τὸ δὲ εἰδικὸν οὐδ' ἔκτινος, οὐδέ τι, τὸ δέ τι ἐστὶ τὸ εἶναι τῷ πράγματι. Εἰ μὴ γὰρ, εἰς ἄπειρον ἂν βαδίζοι τὰ τῆς προόδου. „ Πᾶν γὰρ μεταβάλλει τὶ, καὶ ὑπό τινος, „ ϗ εἴς τι. Ὑφ' οὗ μὲν, τοῦ πρώτου κινοῦντος. Ἐξ οὗ δὲ ἡ ὕ„ λη, εἰς ὃ δὲ τὸ εἶδος. Εἰς ἄπειρον οὖν εἶσιν, εἰ μὴ μό„ νον ὁ χαλκὸς γίνεται στρογγύλος, ἀλλὰ τὸ στρογγύλον, „ ἢ ὁ χαλκός· ἀνάγκη δὲ στῆναι. (3)

Θεώρημα ΞΖ'.

§. ρμγ'. „ Τὸ εἰδικὸν, ᾗ τοιοῦτο, καθ' ἑαυτὸ ἀνυπόστατον.

Ἡ, γὰρ τοιοῦτο, ἀρχή ἐστιν ἡ ἑτέρα τῶν κατὰ σύνθεσιν; (§. ιγ'.) ϗ αἴτιον τῶν ἐνυπαρχόντων, (§. να.) ὃ τὴν ὕλην ἐνεργείᾳ εἰδοποιεῖν ἔλαχε. Καθ' ἑαυτὸ δ' ὑφίστασθαι, τὸ χωρὶς ἄλλου τοῦ, ᾧ ἐνυπάρχοι, νομίζομεν. (ἐξ ὑποθ.) Ἄρα κτ.

Σχόλιον.

§. ρμδ'. Πλεῖστον οὖν ὅσον τὰ χωριστὰ λεγόμενα εἴδη τῶν εἰδικῶν διενήνοχεν. Ἐκεῖνα ϗ γὰρ οὐσίαι νοεραί εἰσι, ϗ παν-

(1) Α. Φυσικ. (2) Μεταφ. Η. (3) Μεταφ. Λ.

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

παντοίας ὕλης φύσει ἀπηλλαγμέναι, καθ' ἑαυτὰς τό, τε εἶναι, καὶ τὸ ἐνεργεῖν ἔχουσαι. Τὸ μὲν εἰδικὰ εἶναι ἐν τῇ μετὰ τοῦ εἰδοποιουμένου συναφείᾳ εἰ τύχοι σώζουσαι, τῇ δ' ἀναλύσει οὐκέτι, ὡς ἐν ἰδίῳ τόπῳ ῥηθήσεται· καθ' ἑαυτὰς δὲ μένουσαι. (§. ρλγ'.) Ταῦτα δέ, οὐσίαι μὲν οὔ, οὐσίας δὲ ἐντελέχειαι· καὶ τὸ πᾶν, φύσεως μιᾶς εἰς ταυτὸ συνεληλυθότα γνωρίσματα. (§. αὐτ.) καθ' ἑαυτὰ ὑποστάσεως ἀνεπίδεκτα. (§. ἀνωτ.)

Θεώρημα ΞΗ'.

§. ρμε'. „ Τὸ ὑλικόν τε, καὶ εἰδικὸν τῇ ὑποστάσει τοῦ συ„ νόλου ὑφέστηκεν.

Ταῦτα μὲν γὰρ καθ' ἑαυτὰ οὐδαμῶς ὑποστατά. (§. ριγ'. ρμγ'.) Ἐξ αὐτῶν δὲ ἐνυπαρχόντων τὸ ὑφεστὼς σύνολον. (§. να'.) Ἄρα κτ.

Πόρισμα.

§. ρμς'. Οὐκ ἄρα εἰδικὸν τὸ μηδέν. Τὸ γὰρ μηδέν, οὔτε καθ' ἑαυτὸ ὑφεστώς, οὔτ' ἐν ἄλλῳ.

Σχόλιον.

§. ρμζ'. Ὥσπερ οὖν ποιητικὸν οὐκ ἂν εἴη τὸ μηδέν. (§. νε'.) οὐδὲ τελικόν. (§. πβ'.) οὔθ' ὑλικόν. (§. ριε'.) οὕτως οὐδὲ εἰδικόν. (§. ἀνωτ.)

Θεώρημα ΞΘ'.

§. ρμη'. „ Οὐκ ἀδυνάτως ἔχει τὸ καθ' αὐτὸ ὑποστατόν, „ καὶ φύσει κεχωρισμένον εἶδος, συναφθὲν τῇ ὕλῃ, εἰδι„ κὸν συνθέτου γενέσθαι φύσεως.

Τοίον

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ
Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Γένοιτο γὰρ ἂν εἰδικὸν τὴν ὕλην εἰδοποιοῦν, καὶ ἐκ τοῦ δυνάμει εἰς ἐντελέχειαν ἀνακαλούμενον, καὶ ὧν ἔχει δυνάμεων κατὰ τὸ προσῆκον αὐτῇ μεταδιδὸν εἰς ἐνέργειαν. Τὸ δὲ οὐδ᾽ ὡς ἐκ τῆς ὕλης ἀδυνάτον, οἷα δὴ εἰδοποιεῖσθαι, καὶ τελειοῦσθαι πεφυκυίας. (§. ρί.) Οὐδ᾽ εἰς ἐκ τοῦ εἴδους, δυνατὸν ὂν τοιούτων ἀμοιρῆσαι δυνάμεων τὸ ὑποστατὸν, ὧν περ ἀμοιρεῖν καὶ τὸ καθ᾽ ἑαυτὸ ἀνυπόστατον ὡμολόγηται. Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ κώλυμα ποτὲ, τοὐναντίον δὲ καὶ πλήρωμα τελειότητος καθίσταται ἡ ὑπόστασις. Ἄρα κτ.

Σχόλιον.

§. ρμθ΄. Δώσομεν οὖν, τὰ καθ᾽ ἑαυτὰ ὑποστάσεως ἀνεπίδεκτα, εἰδικὰ τῶν αἰτίων τῆς ὕλης ποιότητι τυγχάνειν ἀχώριστα, καὶ τοῦτο μόνον εἰδικὰ ὄντα οὐδὲ πρὸ τοῦ συνθέτου γινόμενα, οὐδ᾽ ἐκείνου ἀναλυθέντος ἐπιμένοντα. Μηδὲν δὲ ὅλως τοιοῦτον εἶναι, οἷον δυνατῶς ἔχειν μετὰ τὴν ἀνάλυσιν, εἶδος χωριστὸν καθ᾽ αὑτὸ περιεῖναι, οὐ συγχωρήσομεν. Πάντως γὰρ ἵνα τοὺς ἄλλους ἐάσω, καὶ Ἀριστοτέλης αὐτὸς ὁ νομοθετεῖν λεγόμενος τὸ θνητόψυχον, ἐν τοῖς μάλιστα δυνατοῖς τὸ πρᾶγμα, σὺν ἡμῖν ἀποφαίνεται. Φησὶ γὰρ ἐπὶ λέξεως (1) „ τὰ μὲν οὖν κινοῦντα αἴτια (νόει μοι τὰ ποιη-
„ τικὰ) ὡς προγεγενημένα ὄντα. Τὰ δ᾽ ὡς ὁ λόγος (ἤτοι
„ τὰ εἰδικὰ) ἅμα. Ὅτε γὰρ ὑγιαίνει ὁ ἄνθρωπος τότε
„ καὶ ἡ ὑγίεια ἐστί. Καὶ τὸ σχῆμα τῆς χαλκῆς σφαίρας ἅ-
„ μα, καὶ ἡ χαλκῆ σφαῖρα. Εἰ δὲ καὶ ὕστερόν τι ὑπομένει,
„ σκεπτέον. Ἐπ᾽ ἐνίων γὰρ οὐδὲν κωλύει. (ὥστε εἰ οὐδὲν
„ κωλύει καὶ δυνατὸν) οἷον εἰ ἡ ψυχὴ τοιοῦτον, μὴ πᾶσα
(οὐδὲ γὰρ εἰκὸς καὶ τὴν αἰσθητικὴν, ἢ φυτικὴν τοιαύτας εἶναι), „ ἀλλ᾽ ὁ νοῦς. Πᾶσαν γὰρ ἀδύνατον ἴσως.

ΚΕ-

(1) Μεταφ. Λ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ
Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ ὄντος, καὶ μὴ ὄντος, δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου, ὑπάρχοντος καὶ μέλλοντος, ἀναγκαίου καὶ ἐνδεχομένου.

§. ρν'. Εἰ καὶ γνωριμώτατα εἶναι τὰ ἐφικώτατα, μετ' Ἀριστοτέλους, φθάσαν ἡμῖν διώρισται (§. ιζ'.) καὶ τὸ ὂν ᾗ ὄν, ἑκάτερον αὐτῶν, ὑπὲρ ἅπαντα δέδεικται ὄν, (§. κ'. κα'. κβ'.) οὐδὲν ἀλλ' οὖν ἧττον, ἐκείνου αὖθις προσμαρτυροῦντος τῷ λόγῳ, „ἐπεὶ χαλεπώτατα γνωρίζειν ἐστὶ τοῖς „ἀνθρώποις τὰ μάλιστα καθόλου, (1) ἀκόλουθον ἐστὶ τὸ ὑπὲρ τὰ καθόλου, καὶ ὑπὲρ τὰ χαλεπῶς γινωσκόμενα, χαλεπώτερον εἶναι γνωρίσαι. Ἀλλ' ἐκεῖνο μὲν ἁπλῇ ἐπιβολῇ, καὶ γνώσει, ὡς φασι, πρώτῃ τε καὶ ἐπιπολαίῳ, οὕτως ἔχειν ἐδόκει τε καὶ ἐλέγετο. Τοῦτο δέ, μετ' ἀκριβείας τε, καὶ ἐπιστημόνως. Τὸ μὲν γὰρ τὸ ὂν ἁπλῶς εἰδέναι, ᾗ τοῦ μηδαμῶς ὄντος διέσταλται, τοῦτο τοι τοῦ παντὸς ἂν εἴη, καὶ οὐδὲ χαλεπὸν ὅλως. Τὸ δὲ βαθύτερον τοῦ πράγματος ἐφιέσθαι, καὶ καθ' ὅσον, καὶ καθ' οἵας δὴ τὰς διαφορὰς λέγεται, ἀκριβοῦν ἐθέλειν, οὐ παντὸς ἐστί, καὶ οὐδὲ ῥάδιον. Τοῦτο γὰρ αὐτίκα τῷ λόγῳ δυσχέρειαν οὐ τὴν τυχοῦσαν μνηστεύεται, τὸ ἀόριστον τοῦ ὀνόματος, ὅπερ οὐ μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἐννοίᾳ προσδέδεται. Ἐπροσημοῦν δέ, πῇ μὲν καὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ, μετὰ διαφορᾶς εἴληπται, πῇ δέ, καὶ ἐπὶ τῶν μάλιστα διαφερόντων, ἀδιαφορεῖ. Ὡς εἴγε καὶ τὸ, μὴ ἐπὶ διαρίθμων, οὐδὲ κοινωνίαν τινὰ ἐπίσημον ἐχόντων, λέγεσθαι προστεθείη, οὐκ ἔσθ' ὅπως, μὴ εὐκίνητον πάντῃ, καὶ πλανῆτιν οἵαν, ἔχειν αὐτοῦ τὴν διάνοιαν, οὐκ ἐρυμένην· ἣν μόνη ἂν ἡ ἀνὰ χεῖρας σκέψις, ἄλλη δὲ οὐδεμία ἀκριβῶς στήσειε.

§. ρνα'. Πρὸ πάντων οὖν τὸ ὄν, ἤτοι μετοχικῶς εἴωθεν ἐκ-

---

(1) Μεταφ. Α. Τὸ μεῖζον.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ
Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ἐκλαμβάνεσθαι, ὡς ἀπὸ τοῦ εἰμὶ ὑπαρκτικοῦ, καὶ τό, πράγματι ὑφεστὼς, εἴτουν ἐνεστὼς παρίστησιν. Ἢ ὀνοματικῶς, ἀφαιρουμένης τῆς ὑπάρξεως, ὡς φύσιν τινὰ σημαῖνον. Ὥσπερ γὰρ τὰ ὀνόματα ἄνθρωπος, λέων, οὐχ ὕπαρξιν τὴν τῶν σημαινομένων καθ᾽ αὐτὰ δίδωσι νοεῖν, ἀλλὰ τὸ τί ἦν εἶναι συνεπτυγμένως οἷον αὐτοῖς, ἡ ἀνθρώπου φύσις, καὶ ἡ λέοντος, ἣν ἀνθρωπότητα σύνηθες καλεῖν, καὶ λεοντότητα, καὶ ἣν ἔπεστι καὶ ὡς ὑφεστῶσαν λαβεῖν, καὶ ὡς μή, ἐν δὲ τοῖς ἁπλῶς δυνατοῖς θέσθαι· οὕτω τοι καὶ τὸ τοῦ ὄντος, οὐκ ἐξ ἀνάγκης καὶ ὕπαρξιν συνεισφέρει, οὕτω νοούμενον, ἀλλὰ καί ποτε, καὶ ὅτῳ τί ἦν τὸ εἶναι αὐτὸ σημαίνει· οἷον οὐσίαν τινὰ τοῦ εἶναι, ἣν ὀντότητα φαίημεν, πῇ μὲν ἐν ὑπάρξει, πῇ δὲ καὶ ὑπάρξεως ἐκτὸς νοουμένην. Εἰ γὰρ ἀνθρωπότητα διανοίᾳ ἔστιν ἀπομάξασθαι, ἡ τοιαύτη, καί τοι ὑπάρξει οὐδόλως ὑπαρχούσαν, καὶ τὴν ὑπὲρ αὐτήν, καὶ ἐν αὐτῇ ζωότητα, πῶς οὐκ ἂν εἴη; Εἰ δὲ δὴ καὶ ταύτην οὕτω, καὶ τὸ ἐν αὐτῇ ἔμψυχον πάντως. Καὶ τὸ σῶμα δέ, καὶ τὴν οὐσίαν, κατὰ τὸ ἑπόμενον, ἀνυπάρκτως καὶ αὐτά. Οὐδὲ γὰρ ἔνι, τῆς, χωρὶς ὑπάρξεως, ἀνειλημμένης ἀνθρωπότητος, ὑφεστῶσαν εἶναι θεωρεῖν τὴν οὐσίαν καθ᾽ ὕπαρξιν. Ἀντιφάνσκει γὰρ ὁμολογουμένως. Ἀλλὰ μὴν, οὐδὲν ἧττον καὶ ἀπὸ τῆς οὐσίας, ἐπὶ τὸ ἐν αὐτῇ ὄν, νοερᾷ τινι πτήσει, ῥᾴδιον μεταρθῆναι. Οὕτω δέ τοι, ὥστε καὶ τὸ ὂν αὐτὸ ἐξῃρημένως ἐνθυμηθῆναι, τῆς πραγματιώδους ὑπάρξεως. Εἰ μὴ δέοι τῆς ἀνυπάρκτως τῇ θεωρίᾳ προκειμένης οὐσίας, ὑπαρκτὸν ὑποθεμένους τὸ εἶναι, λαμπρᾷ καὶ οὕτω, καὶ πάντῃ ἀσυστάτῳ προσοκεῖλαι τῇ ἀντιφάσει. Ἡ μὲν οὖν πρόοδος, ἐπὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ ὀνοματικῶς ἐκλαμβανομένου ὄντος, οὕτω χειραγωγεῖ. Οἱ δὲ τὸ ὂν μέν, μὴ ὑπάρχον δέ, ἀπερινοήτως ἔχειν οἰόμενοι, ῥᾷστα ἂν ἐντεῦθεν συνιδεῖν ἔχοιεν, ὡς (εἰ μὴ μετοχικῶς ἐκδέχοιντο.) οὕτω πόῤῥω ἀντιφάσεως ἵσταται τὸ νοούμενον, ὥστε τοὐναντίον μάλιστα τοὺς ἀπαναινομένους, εἰς προφανῆ καταφέρεσθαι τὴν ἀντίφασιν.

§. ρνβ. Ὀνοματικῶς τοίνυν ἐκληφθὲν τὸ ὄν, οὐ μὲν ἐν τοῖς οὖσιν ὑφεστώς, νοητὸν δέ τι, καὶ μάλα σημαίνει, ᾧ νοῦς ἐπιβάλλων ἐρείδεται· οἷον εἴ τις ἐνθυμηθείη, τυχόν, κόσμον ἕτερον, ἥλιον δεύτερον, σελήνην τῆς οὔσης τὸ μέγε-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ
Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

θος διπλασίονα, καὶ τὰ τοιαῦτα. Ταύτῃ δέ τοι καὶ μὴ ὂν ἐξ ἀντιθέτου ὀνοματικῶς ἂν εἴποιμεν, τὸ μηδὲ νοητὸν ὅλως, ἀλλ᾽ ὅπερ, ἂν τὴν διάνοιαν ἐπερείσῃς λαβέσθαι βουλόμενος, διολισθαίνει αὐτίκα, καὶ διεκπίπτει, τῷ λόγῳ ἥκιστα περιλαμβανόμενον· οἷον κύκλον τετράγωνον, ἀριθμὸν οὐκ ἐκ μονάδων συμπληθυνόμενον, καὶ τὰ παραπλήσια. Μετοχικῶς δὲ ὄν, ὅτῳ ἔξω τῶν κατὰ νοῦν ἀνατυπωμάτων, πράγματι τὸ εἶναι πρόσεστι, οἷος ὁ κόσμος ὁ ὑφεστὼς οὗτος· ᾧ καὶ ἀντιβαῖνον ἂν εἴη τὸ μὴ ὂν καθ᾽ ὕπαρξιν, κἂν ἄλλως αὐτὸ ὀνοματικῶς ὄν, καὶ λέγοιτο, καὶ νοοῖτο. Οὕτως ἐκ μὴ ὄντων ὑποστῆσαι τόδε τὸ πᾶν, πρεσβεύομεν, τὸν ἑδράσαντα. Εἴτις οὖν διελὼν, τὸ μὲν τῇ ἐπινοίᾳ παρυφεστὼς ἐκδέξηται, πράγματι δὲ μή, τὸ δ᾽ ἔμπαλιν, τὸ δ᾽ οὐδέτερον, τὸ δ᾽ ἑκάτερον, ἕξει μὲν ὀνοματικῶς ὂν τὸ πρῶτον, καὶ μὴ ὂν τὸ τρίτον. Ἕξει δὲ μετοχικῶς μὴ ὂν τὸ πρῶτον, ὄντα δὲ τὸ δεύτερον, καὶ τὸ τέταρτον. Ἕξει δ᾽ ἑκατέρως μὴ ὂν μὲν τὸ τρίτον, ὂν δὲ τὸ τέταρτον. Ἀλλὰ τοῦτο μάλιστα προσεκτέον, ἐπὶ τῶν κατ᾽ ἐπίνοιαν λεγομένων ὄντων, διακρίνειν ἐμμελῶς τὸ λεγόμενον. Οἱ γὰρ οἷον τὸ τρίτον εἰσάγοντες, καὶ αὐτῆς τῆς ἐπινοίας λανθάνουσι τὸ κατ᾽ ἐπίνοιαν ἐξελαύνοντες. Δεῖ οὖν τὸ κατὰ τὸ πρῶτον, οὕτως ὂν ἀποφαίνεσθαι. Καὶ τοῦτο δὲ αὖ, ὡς ἐκ τοῦ ἀντικειμένου τῇ ἐπινοίᾳ τοιοῦτον ὑπολαμβάνουσιν, τὸ ἤτοι εἰς τὸ δεύτερον μεταβατὸν ὄν, καὶ πρώτης ἐπινοίας ἀκοῦον, ἢ μηδαμῶς, καὶ δευτέρας ἐπινοίας λεγόμενον. Τὸ γὰρ εἰδικόν, οἷον αὐτὴν καλεῖν φιλοῦσι (1) τὴν νόησιν, πραγματιώδη οὖσαν τινὰ τοῦ νοῦ διάθεσιν, τοῖς γε τῷ ὄντι ὑφεστῶσιν, ὡς ἄρα ἐνέργειαν, εἰκότως συγκαταλέγομεν.

§. ρνγʹ. Ταύτην δὲ τὴν ἀποδοθεῖσαν τοῦ ὄντος διαίρεσιν, καὶ Ἀριστοτέλης αὐτὸς ἔγνωκε, καὶ ἐνέκρινεν. Ὀνοματικῶς γὰρ ἐξειληφέναι τὸ ὂν εὔδηλός ἐστιν, ἐν οἷς φησιν (2) „ ὅτι τὸ εἶναι σημαίνει ὅτι ἀληθές, τὸ δὲ μὴ εἶναι, ὅτι „ οὐκ ἀληθές, ἀλλὰ ψεῦδος. Τὸ γὰρ ἀληθὲς οὐκ ἀεὶ ὕπαρξιν ὑφεστῶτος σημαίνει, ὡς οὐδὲ τὸ ψεῦδος ἀνυπαρξίαν

ψι-

(1) Ἐν τῇ Λογικ. (2) Μεταφ. Δ.

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ψιλήν. Ἀλλὰ καὶ ποτὲ τὸ μὲν, οὐσίαν νοητῶς, ἥπερ αὐτὴ φύσει προσῆκον, νοερᾷ κρίσει συνάπτοιτο, καὶ ἧς, τὸ μὴ, ἀποζεύγνοιτο. Τὸ δὲ τοὐναντίον, τὸ μηδὲ ὂν ὅλως μηδὲ νοούμενον. „ Τὸ γὰρ ψεῦδος ἕτερον εἶδος, ἢ τὸ μὴ ὂν καθέστηκεν. (1) Τοῦτο δὲ φανερὸν ποιεῖ ὁ Σταγειρίτης αὐτὸς, καὶ ἐπὶ τῶν ἀποφάνσεων· ὁμοίως εἰπών, (2) καὶ ἐπὶ καταφάσεως καὶ ἀποφάσεως· οἷον ὅτι ἐστὶ Σωκράτης μουσικὸς, ὅτι ἀληθὲς τοῦτο. Ἢ ὅτι (νοητέον τὸ ἐστί.) Σωκράτης οὐ λευκὸς, ὅτι ἀληθές. (οὐ γὰρ ὅτι ὑφέστηκε.) Τὸ δὲ οὐκ ἔστιν ἡ διάμετρος ἀσύμμετρος ὅτι ψεῦδος. (οὐχ ὅτι, τοῦτο μόνον, οὐχ ὑφέστηκεν.) Ὥστε τὸ εἶναι, καὶ μὴ εἶναι ἐπὶ τούτων, τὸ κατὰ τὸν νοῦν ὄν, ἢ μὴ παρεμφαίνει, οὐκ ὂν τὸ ἐν τοῖς πράγμασιν. Οὐδὲν ἧττον δὲ, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον σαφῶς, καὶ ἐφ' οἷς τοῦ ὄντος, τὴν κατὰ τὸ δυνάμει, καὶ ἐντελεχείᾳ ὑποσυνάπτει διαίρεσιν, τὸ μὲν ὀνοματικῶς ὂν ἀποφαίνεται τὸ δυνάμει, τὸ δὲ, καὶ μετοχικῶς ὡς εἴρηται, τὸ ἐνεργείᾳ. „ Ἔτι γὰρ, φησὶ (3) τὸ εἶναι σημαίνει καὶ τὸ ὄν, τὸ μὲν δυνάμει ῥητὸν (εἰρημένον δυνάμει ὂν δηλονότι) τὸ δ' ἐντελεχείᾳ τῶν εἰρημένων τούτων (ἤτοι τῶν ἀνωτέρω αὐτοῦ τῆς τοῦ ὄντος καθ' αὐτὸ ἀξιωθεισῶν προσηγορίας κατηγοριῶν.) „ ὁρῶν τε γὰρ, φησὶν, εἶναι φαμὲν, καὶ τὸ δυνάμει ῥητῶς (ὑμένῳ πράγματι) ὁρᾶν, καὶ τὸ ἐντελεχείᾳ. Καὶ τὸ ἐπίστασθαι ὡσαύτως (ἀμέλει τοι τὸ ἐπιστάμενον εἶναι) καὶ τὸ δυνάμενον χρῆσθαι τῇ ἐπιστήμῃ, καὶ τὸ χρώμενον. Καὶ τὸ ἠρεμοῦν, καὶ ᾧ ἤδη ὑπάρχει ἡ ἠρεμία, καὶ τὸ δυνάμενον ἠρεμεῖν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν οὐσιῶν· (τὰ γὰρ εἰρημένα ἐλήφθη ἀπὸ τῶν συμβεβηκότων) „ καὶ γὰρ Ἑρμῆν ἐν τῷ λίθῳ φαμὲν εἶναι· (ὅτι δύναται ὁ λίθος εἰς Ἑρμῆν λαξευθῆναι.) „ καὶ τὸ ἥμισυ τῆς γραμμῆς· (ὅτι δύναται δίχα τμηθῆναι, τοῦ συνεχοῦς δυνάμει διαιρετοῦ ὑποτιθεμένου.) Ἀλλὰ τίνι λόγῳ τὴν γραμμὴν ἐπὶ τὰς οὐσίας φέρων ἀνέθετο; ἢ ὅτι κατὰ δόξαν τῶν

τὰς

---

(1) Δαμασκην. Φιλοσοφ. Κεφ. α'. περὶ Γνώσ.
(2) Ἀριστ. Μεταφ. Δ. (3) Αὐτ. Αὐτ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

τὰς μαθηματικὰς οὐσίας εἰσαγόντων, ἣν οὔπω ἔφθη ἀνασκευάσαι.) „ Καὶ σῖτον τὸν μήπω ἁδρὸν, ὅτι δύναται ἁ„δρυνθῆναι.

§. ρνδ΄. Ἀλλὰ φήσειέ τις τυχὸν, ὡς εἴγε ταῦτα, καὶ τὸ δύνασθαι ὁρᾷν, ὅν ἐστι δυνάμει ῥητὸν, καὶ τὸ δύνασθαι Ἑρμοῦ βρέτας ἐκ τοῦ λίθου ὑποστῆναι, ὁμοίως, τὸ ἄρα μὴ ὁρᾷν, καὶ τὸ μὴ βρέτας, καὶ τἄλλα οὕτως, ὄντα εἶναι ἐνεργείᾳ ἀκόλουθον. Εἰ δὲ αἱ δυνάμεις, καὶ ἕξεις, καὶ τὰ λοιπὰ, καὶ δὴ καὶ αἱ οὐσίαι ὀνοματικῶς ὄντα τεθεῖεν, τὰς ἐκείναις ἀντιπεριϊσταμένας στερήσεις, καὶ τὰς ταύταις ἀποφάσεις, μετοχικῶς εἶναι ὄντα πᾶσα ἀνάγκη. Κἀντεῦθεν ἡμῖν τῶν ὄντων μὴ καθ᾿ ὑπόστασιν νοουμένων, τὰ μὴ ὄντα σχεδὸν ὑποστήσεται· οὗ τί ἀτοπώτερον; Καὶ μὴν οὐδὲν ἀληθέστερον, οὐδέ γε μᾶλλον τῷ Σταγειρίτῃ ἀρέσκον. Ὑποστήσεται μὲν γὰρ, ἀλλ᾿ οὐ θετικῶς, ᾗ δὲ πέφυκεν. Ἡ μὲν στέρησις δηλονότι στερητικῶς, ἡ δ᾿ ἀπόφασις ἀποφατικῶς. Ὅπερ ἐστὶν, ἡ μὲν, ἤδη, καὶ κατά γε τὸ νῦν, στέρησις ἔσται, ἡ δὲ, ἀπόφασις. Προσεκτέον τοίνυν αὐτῷ ἐκείνῳ ἐν ἄλλοις (1) τὸ ὂν πολλαχῶς λέγεσθαι ἐκπαιδεύοντι. „ Τὰ μὲν γὰρ ὅτι οὐσίας ὄντα λέ„γεται. Τὰ δ᾿ ὅτι πάθη (νόει μοι τὰ ἑκάστῃ ἐν εἴδει οὐ„σίᾳ προσιδιάζοντα) οὐσίας. Τὰ δ᾿ ὅτι ὁδὸς εἰς οὐσίαν, „ (οἷον αἱ γενέσεις τε, καὶ κινήσεις.) ἢ φθοραὶ, ἢ στερή„σεις, ἢ ποιότητες, ἢ ποιητικὰ, ἢ γεννητικὰ οὐσίας, ἢ „ τῶν πρὸς τὴν οὐσίαν λεγομένων, (ποιάν τινα δηλ. ἀναφορὰν πρὸς αὐτὴν ἐχόντων.) ἢ τούτων τινὸς ἀποφάσεις, ἢ οὐ„σίας· διὸ καὶ τὸ μὴ ὂν, εἶναι μὴ ὂν φαμέν. Ἐν οἷς ἐπιστητέον εἶναι παραινοῦσιν, ὡς ἅπαντας τοὺς ἐκτεθέντας τοῦ εἶναι τρόπους, εἰς τέτταρας αὖτις ἀνακεφαλαιώσειε τούτους. Ὁ μὲν γὰρ ἀδρανέστατος, καὶ πάντη ἀμυδρὸς, οὕτω φάναι, τοῦ εἶναι τρόπος, οὗ μέτεσι ταῖς γε ἀποφάσεσι, καὶ ταῖς στερήσεσιν, ἃς μᾶλλον τὸ κατὰ τὸ νῦν εἶναι τοῦ χρόνου ἐνεστὼς, ἢ τὸ ὑφεστὼς σημαίνειν φαμέν. Ὁ δὲ ἧττον μὲν τὴν οὐθένειαν, οὐδὲν ἧττον ἀλλ᾿ οὖν καὶ αὐτὸς ἀδρανὴς, καθ᾿ ὃν γένεσις,

(1) Μεταφ. Γ.

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

σις, καὶ φθορὰ, καὶ κίνησις ὄντα ἀκούει, ἅτε δὴ θέσει τε καὶ στερήσει καὶ ἀποφάσει, καὶ αὐταὶ οὖσαι ἀνάμικτοι. Ἐντελέχεια γὰρ ἀτελὴς, καὶ ἡ κίνησις (ὡς ἐν τῷ Τρίτῳ τῶν Φυσικῶν λέγεται). Τρίτος δὲ τρόπος καθ᾽ ὃν εἶναι λέγεται τά τε πάθη, καὶ τὰς οὐσίας, καὶ ποιότητας, καὶ ποσότητας, κτ. ἃ στερήσεων μὲν καὶ ἀποφάσεων ταύτῃ ἀπήλλακται, ἔχει γε μὴν ἀτονώτερόν πως καὶ αὐτὰ τὸν τοῦ εἶναι λόγον, καὶ μᾶλλον παρυφέστηκεν, ἢ ὑφέστηκε. Τέταρτος δὲ καὶ τελεώτατος τοῦ εἶναι τρόπος, καθ᾽ ὃν αἱ οὐσίαι ὄντα εἰσὶν αὐτοϋφεστηκότα δηλ. καὶ αὐθύπαρκτα· πρὸς ὃν δήπου τρόπον, ὡς πρὸς ἕν, καὶ μίαν τινὰ φύσιν τοῦ εἶναι, καὶ οἱ λοιποὶ, οἷα εἰκὸς φέρονται ἀναγόμενοι. (1) Τὸ μὲν γὰρ ποιὸν εἶναι, καὶ ποσὸν, φαμὲν, ὅτι ἔνεστι τῇ οὐσίᾳ. Τὸ δὲ, κίνησιν εἶναι, καὶ γένεσιν, ὅτι ὁδός τις ἐστὶ πρὸς οὐσίαν, ἤτι τῶν εἰρημένων, τὸ δὲ στέρησιν εἶναι, ἢ ἀπόφασιν, ὅτι τῶν τριῶν τι τοῦ εἶναι ἀφίστησι.

§. ρνε. Διαιρεῖται δὴ πρὸς τούτοις τῷ Ἀριστοτέλει τὸ ὂν, εἴς τε τὸ κατὰ συμβεβηκὸς λεγόμενον, καὶ τὸ καθ᾽ αὑτό. Καὶ τὸ μὲν, κατ᾽ ἀναφορὰν λέγεται συμβεβηκότων πρὸς ἄλληλα, ἢ συμβεβηκότος πρὸς οὐσίαν, ἢ καὶ ἀνάπαλιν. Τὸ δὲ ἀπολύτως, εἴτε οὐσία τοῦτο ᾖ, εἴτε τι τῶν περὶ τὴν οὐσίαν, καθ᾽ ἑαυτὸ νοούμενον. Κἀκεῖνο μὲν, ὡς εἴρηται, τριχῶς. „ Καὶ γὰρ κατὰ συμβεβηκὸς λέγομεν τὸν δίκαιον εἶναι μουσικὸν, καὶ τὸν ἄνθρωπον μουσικὸν, καὶ τὸν μουσικὸν ἄνθρωπον παραπλησίως λέγοντες. (2) Ἤτοι γὰρ διότι τῷ αὐτῷ ὄντι, ἄμφω ὑπάρχει (ὡς δῆλον ἐκ τοῦ πρώτου, ἐν ᾧ τό, τε δίκαιον, καὶ τὸ μουσικὸν τῷ αὐτῷ ἀνθρώπῳ ὑποτίθεται ὑπάρχοντα) ἢ ὅτι ὄντι ἐκείνῳ ὑπάρχει (ὡς δῆλον ἐκ τοῦ δευτέρου, ἐν ᾧ τὸ μουσικὸν τῷ ἀνθρώπῳ προσάπτεται). Ἢ ὅτι αὐτὸ ἐστὶν ᾧ ὑπάρχει, οὗ αὐτὸ κατηγορεῖται. (ὡς δῆλον ἐκ τοῦ τρίτου, ἐν ᾧ αὐτὸς ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος, ᾧπερ ὑπάρχει τὸ μουσικὸν, καθ᾽ οὗ αὐτὸς λέγεται.) Τὸ δὲ καθ᾽ αὑτὸ δεκαχῶς. Καθ᾽ αὑτὸ γὰρ εἶναι λέ-

„ γε-

(1) Μεταφ. Γ. (2) Μεταφ. Δ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

,, γεται, ὅσαπερ σημαίνει τὰ σχήματα τῆς κατηγορίας; ὁ-
,, σαχῶς γὰρ λέγεται, τοσαυταχῶς τὸ εἶναι σημαίνει. Ἐ-
,, πεὶ οὖν τῶν κατηγορουμένων τὰ μὲν τί ἐστι σημαίνει, (ἤτοι
,, οὐσίαν) τὰ δὲ ποιόν, τὰ δὲ ποσόν, τὰ δὲ πρός τι,
,, τὰ δὲ ποιεῖν, ἢ πάσχειν, τὰ δὲ ποῦ, τὰ δὲ πότε, ἑκά-
,, στῳ τούτων τὸ εἶναι ταὐτὸ σημαίνει. Οὐδὲν γὰρ διαφέρει
,, τὸ ἄνθρωπος ὑγιαίνων ἐστίν, ἢ τὸ ἄνθρωπος ὑγιαίνει.
,, (ὥστε ἡ ποιότης οὕτι σημαίνει.) ἢ τὸ ἄνθρωπος βαδί-
,, ζων ἐστίν, ἢ τέμνων, τοῦ ἄνθρωπον βαδίζειν, ἢ τέμνειν.
(ὥστε καὶ τὸ κινεῖσθαι, καὶ τὸ ποιεῖν, τὸ εἶναι σημαίνει.)
,, Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. (1)

§. ρνς´. Ἀλλὰ γὰρ εἰ καὶ καθ᾽ αὑτὸ τῇ οὐσίᾳ καὶ τοῖς συμβεβηκόσι τοῦ εἶναι μετεῖναι φαμὲν σὺν Ἀριστοτέλει, ἀλλ᾽ ἐξαιροῦντες οὐδὲν ἧττον ἐκείνην, καὶ καθ᾽ αὑτὸ οὖσαν, καὶ ἐν ἑαυτῇ, τῶν εἰ καὶ καθ᾽ αὑτὰ ὁπωσοῦν, μὴ μέντοι γε καὶ ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλ᾽ ἐν αὐτῇ τὸ εἶναι ἐχόντων, ὑπεράνω ὡς εἰκὸς τάττομεν. Καί πως τοῖς ἀμφὶ Καρτέσιον οὐ δυσχεραίνομεν, ὅτι τῆς ὀνοματικῆς τοῦ ὄντος, μόνην τὴν οὐσίαν ἠξίωσαν, κλήσεως. (2) Ἀνθ᾽ ἑνὸς γὰρ εἰληφότες τὸ ὄν, καὶ τὸ πρᾶγμα, καὶ τὴν οὐσίαν, ὃ αὐθύπαρκτον εἶναι ἴσμεν, τὸ μᾶλλον, ἢ τὰ συμβεβηκότα ὄν, καὶ ἰδιαίτατα, πολυωνύμως καὶ αὐτοὶ σὺν ἐκείνοις γεραίρομεν, καὶ εἰς εἴδη δύω διαιροῦμεν, τὸ μὲν σωματικόν, οἷον φυτόν, λίθον, τὸ δὲ ἀσώματον, οἷον Ἄγγελον, Θεόν.

§. ρνζ´. Πολλῷ γε μὴν πλέον ὑπερηρμένην καὶ ὑπεριδρυμένην τῆς κτιστῆς οὐσίας, τὴν θείαν τε καὶ ἄκτιστον, ἢ ἐκείνην τῶν καταχρηστικώτερον τῆς τοῦ ὄντος ἐπωνυμίας μετειληχότων, ἡγούμεθα. Αὐτὸ γάρ ἐστι τὸ κυριώτατα Ὄν, τὸ Αὐτοόν, τὸ μόνον ὄν, τὸ ἀεὶ ὄν, τὸ ὄντως ὄν, ὃ παρ᾽ οὐδενὸς ἔχει τὸ εἶναι λαβόν. Μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἔχει, ἀλλ᾽ ἔστι τὸ ὄν, ὅτῳ οὐσία οὐχὶ τὸ τί ἦν εἶναι, ἀλλὰ τὸ εἶναι, καὶ ἡ ὕπαρξις οὐκ ἐπακτή, ἀλλ᾽ ἔμφυτος, οὐκ ἐνδεχομένη, ἀλλ᾽ ἀναγκαία,

(1) Μεταφ. Δ.
(2) Ὅρα Πυρχότ. Μεταφ. μέρ. α´. Κεφ. α´.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ
Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

καία, οὐκ ἐπουσιώδης, ἀλλ' οὐσιώδης. Οὐδὲ γὰρ ἄλλο ἐν ἐκείνῳ εἰπεῖν, ἢ ὅλως νοῆσαι, ἐστὶν ἐπουσιῶδες οὐδέν. Ἀλλὰ πᾶν ὅ,τι ἐστὶν, οὐσία. Πρὸς οὖν ἐκεῖνο τὰ λοιπὰ οὐδὲ ὄντα, ἥττω γὰρ εἰσὶν, ἢ σκιαὶ πρὸς σώματα παρεξεταζόμενα. Ὅτι οὐδὲ ἔστι ταῦτα τὸ εἶναι, οὐδ' ἔστιν αὐτοῖς τὸ εἶναι, ἀλλὰ μέτεστι μοίρας πάνυ ἀμυδρᾶς τε καὶ βραχυτάτης τοῦ εἶναι, μηδαμῶς ἑστῶσι, διηνεκῶς κινουμένοις, διαρρέουσι, μεταβάλλουσιν, ἀπαύστως γινομένοις τε καὶ ἀπολλυμένοις. Διὸ δὴ καὶ ὁ ἐν ταῖς Ἱεροφαντίαις χρηματίσας τῷ Θεόπτῃ, „ἐγώ εἰμι, φησὶν, ὁ ὤν. (1) Ὅπερ ἐμφαίνειν λέγεται, καὶ τὸ παρ' Ἑβραίοις τετράγραμμον, ὄνομα, τὸ ἄλεκτον, τῇ μὲν τοῦ εἶναι χαρακτηριζόμενον, τῆς δὲ κτιστῆς φύσεως τῇ κατὰ τὰς διαφορὰς τοῦ χρόνου διαιρέσει γνωριζομένης. Τί γὰρ „τὸ γεγονὸς, φησίν; αὐτὸ τὸ γενησόμενον. Τί δὲ τὸ γενη„σόμενον; αὐτὸ τὸ γεγονός. (2) Οὐ γὰρ ἀμέλει τὸ ὄν. Ἐξ ὧν ὁ Πλάτων, οὐ μόνον τὴν διάνοιαν, ἀλλὰ καὶ τὰς λέξεις αὐτὰς, καὶ τὰ ῥήματα τῆς Ἑβραίων φωνῆς παραξέσας, ἐξοικειοῦται τὸ δόγμα, Μωσῆς ἡμῖν ἀττικίζων ἀναφαινόμενος. „Τί τὸ ὂν ἀεὶ, γένεσιν δὲ οὐκ ἔχον; Καὶ τί τὸ γινό„μενον μὲν ἀεὶ, ὂν δὲ οὐδέποτε; Τὸ μὲν δὴ νοήσει μετὰ „λόγου περιληπτὸν, ἀεὶ κατὰ ταὐτὰ ὄν. Τὸ δὲ αἰσθήσει „ἀλόγῳ δοξαστὸν, γινόμενον καὶ ἀπολλύμενον, ὄντως δὲ οὐ„δέποτε ὄν. (3) Καὶ Νουμήνιος δὲ ὁ Πυθαγορικὸς ταῦτα δὴ τὰ Πλάτωνος, καὶ πολὺ πρότερον τὰ Μωσέως ἐπὶ τὸ σαφὲς διερμηνεύων „τὸ ὂν, φησὶν, ἀΐδιόν τε, βέβαιόν τε „ἐστίν. Ἀεὶ κατὰ ταυτὸν, καὶ ταυτόν. Καὶ οὐδὲ γέγονε μὲν, „ἐφθάρη δέ. Οὐδ' ἐμεγεθύνατο μὲν, ἐμειώθη δέ. Οὐδὲ „μὴν ἐγίνετό πω πλεῖον, ἢ ἔλαττον. Καὶ μὴν δὴ τά τε „ἄλλα, καὶ οὐδὲ τοπικῶς κινηθήσεται. Οὐδὲ γὰρ θέμις „αὐτῷ κινηθῆναι, οὐδὲ μὲν ὀπίσω, οὐδὲ πρόσω· οὔτε „ἄνω ποτὲ, οὔτε κάτω· οὐδ' εἰς δεξιὰ, οὐδ' εἰς ἀριστερὰ „μετατεθήσεται ποτὲ τὸ ὄν· οὔτε περὶ τὸ μέσον ποτὲ

„ἑαυ-

(1) Ἐξόδου Κ. (2) Ἐκκλησιασ. Κεφ. Α'.
(3) Πλάτ. ἐν Τιμαίῳ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠΙΚ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ
Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

„ ἑαυτοῦ κινηθήσεται. Ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἑστήξεται, καὶ ἀραι-
„ ρός τε καὶ ἑστηκὸς ἔσται, κατὰ ταυτὰ ἔχον ἀεὶ, καὶ ὡσαύ-
„ τως.... τοσαῦτα μὲν οὖν μοι πρὸ ὁδοῦ. Αὐτὸς δ' οὐκέτι
„ σχηματισθήσομαι, οὐδ' ἀγνοεῖν φήσω τὸ ὄνομα τοῦ ἀσωμά-
„ του· καὶ γὰρ κινδυνεύει νῦν ἤδη, ἥδιον εἶναι εἰπεῖν μᾶλλον,
„ ἢ μὴ εἰπεῖν. Καὶ δῆτα λέγω τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἶναι, τοῦ-
„ το τὸ πάλαι ζητούμενον. Ἀλλὰ μὴ γελασάτω τις ἐὰν
„ φῶ, τοῦ Ἀσωμάτου εἶναι ὄνομα οὐσίαν, καὶ ὄν. Ἡ δὲ αἰ-
„ τία τοῦ ὄντος ὀνόματος ἐστὶ, τὸ μὴ γεγονέναι, μηδὲ φθα-
„ ρήσεσθαι, μηδ' ἄλλην μήτε κίνησιν μηδεμίαν ἐνδέχεσθαι,
„ μηδὲ μεταβολὴν κρείττω, ἢ φαύλην· εἶναι δὲ ἁπλοῦν,
„ καὶ ἀναλλοίωτον, καὶ ἐν ἰδέᾳ τῇ αὐτῇ, καὶ μήτε ἐθελούσιον
„ ἐξίστασθαι τῆς ταυτότητος, μήθ' ὑφ' ἑτέρου προσαναγκάζε-
„ σθαι. (1) Ἀλλὰ καὶ Πλουτάρχου τινὰ τῶν ἐν τῷ περὶ τοῦ ἐν
Δελφοῖς ΕΙ, ἄξιον ἂν εἴη παραθέσθαι εἰς τοῦτο τείνοντα. Τὸ
„ ΕΙ, φησὶν, ἐστὶν αὐτοτελὴς τοῦ Θεοῦ προσαγόρευσις, καὶ
„ προσφώνησις, ἅμα τῷ ῥήματι τὸν φθεγγόμενον εἰς ἔν-
„ νοιαν καθιστῶσα τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως. Ὁ γὰρ Θεὸς ἕκα-
„ στον ἡμῶν τῶν ἐνταῦθα προσιόντων, οἷον ἀσπαζόμενος
„ προσαγορεύει, τῷ γνῶθι σαυτὸν, ὃ τοῦ χαῖρε δὴ, οὐδὲν
„ μεῖον ἐστίν. Ἡμεῖς δὲ πάλιν ἀμειβόμενοι τὸν Θεὸν, ΕΙ,
„ φαμὲν, ὡς ἀληθῆ, καὶ ἀψευδῆ, καὶ μόνην μόνῳ προσή-
„ κουσαν, τὴν τοῦ ΕΙ προσαγόρευσιν ἀποδιδόντες. Ἡμῖν γὰρ
„ ὄντως τοῦ εἶναι μέτεστιν οὐδέν. Ἀλλὰ θνητὴ πᾶσα φύσις
„ ἐν μέσῳ φθορᾶς, καὶ γενέσεως γενομένη, φάσμα παρέ-
„ χει, καὶ δόκησιν ἀμυδρὰν, καὶ ἀβέβαιον αὐτῆς. Εἶθ' ὑπο-
καταβὰς μετὰ πολλὰ οἷς τὴν τῶν κτισμάτων κατασκευάζει
οὐθένειαν, καὶ ταῦτ' ἐπιλέγει. „ Τί οὖν ὄντως ὂν ἐστί; τὸ ἀΐ-
„ διον, καὶ ἀγένητον, καὶ ἄφθαρτον, ᾧ χρόνος οὐδεὶς μεταβο-
„ λὴν ἐπάγει· κινητὸν γάρ τι, καὶ κινουμένῃ συμφανταζόμε-
„ νον ὕλῃ, καὶ ῥέον ἀεὶ καὶ μὴ στέγον, ὥσπερ ἀγγεῖον φθο-
„ ρᾶς καὶ γενέσεως, ὁ χρόνος. Ἐξ οὗ δὴ τὸ μὲν ἔπειτα, καὶ
„ τὸ πρότερον, καὶ τὸ ἔσται, λεγόμενον, καὶ τὸ γέγονεν, αὐ-

„ τό-

(1) Νουμήνιος ἀπὸ τοῦ β. περὶ τοῦ Ἀγαθοῦ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Π. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΕΤΣΙΟΣ
Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

„ πόθεν ἐξομολόγησις ἐστὶ τοῦ μὴ ὄντος. (1) Τούτοις συμφωνὰ καὶ τὰ Πρόκλου. „ (2) Τὸ μὲν πρώτως ὄν, αὐτοόν, καὶ „ ὅπερ ὄν. „ Καὶ Πλωτῖνος δὲ καὶ Ἀλκίνοος, καὶ ὅσοι ἄλ„ λοι ἐκ τῶν τοῦ Πλάτωνος ἀρυσάμενοι ταῦτα ἀπεφαίνοντο. Ἀλλ' ἐπανιτέον ὅθεν εἰς ταῦτα προήχθημεν.

§. ρνη'. Τῇ κοινοτάτῃ τοῦ ὄντος, καὶ ποικίλῃ σημασίᾳ, (§. Ἀνωτ.) ἐπάναγκές ἐστι καὶ τὴν τοῦ μὴ ὄντος ἐξ ἐναντίου συγκοινοῦσθαι, καὶ συμποικίλλεσθαι. Καὶ συνιδεῖν οὐ χαλεπὸν τοσαυταχῶς καὶ τοῦτο, ὁσαχῶς γε κἀκεῖνο περιφέρεσθαι νοούμενον, καὶ ἐκλαμβανόμενον. Καὶ εἶναι μὲν μὴ ὄντα, πρὸς τὸ ὄντως ὄν (§. ρνζ'.) ἅπαντα· μὴ ὄντα δὲ τὰ πρὸς τὰς οὐσίας, (§. ρνς'.) τὰ περὶ αὐτάς. Καὶ τὰ καθ' ὅσους δήποτε τρόπους μή, πρὸς τὰ κατ' ἐκείνους. (§. ρνδ'. ρνε'.) Εἰ δὲ δεῖ καὶ ἐκ διαμέτρου πρὸς τὸ μάλιστα ὄν, τὸ μάλιστα μὴ ὂν ἀντιτεταγμένον εἰπεῖν, τοιοῦτο χρὴ λέγειν, οὗ μηδεὶς νῷ ὅλως δράξασθαι ἂν ἐξισχύσειε, „ ταὐτὸν εἰπεῖν, τὸ ἀντιφάσκον. Φέρε γὰρ πάντας ἀνθρώπους „ ἐρωτᾶσθαι, τί νοοῦσι τὸ μηθέν; καὶ τίνα τοῦ μηθενὸς ἐ„ πίνοιαν λαμβάνουσιν; ἆρα οὐκ ἂν εἴποιεν ὡς τὸ μήτε αἴ„ τιον ὑπάρχον, μήτε αἴτιον ἔχον; μήτε ὅλον, μήτε μέ„ ρος; μήτε τέλειον, μήτε ἀτελές; μήτε ἔμψυχον, μήτε „ ἄψυχον; μήτε κινούμενον, μήτε μένον που; μήτε ὑπάρ„ χον μήτε σῶμα, μήτε ἀσώματον; τοῦτο, καὶ οὐκ ἄλλο τὶ τὸ μηθέν ἐστι. (3) Ἐν τούτοις δὲ ἐπιστῆσαι δέον, ὡς εἰ καὶ τοῦ πάντῃ μὴ ὄντος ἔννοιαν οὐδεμίαν εἶναι φαμέν, συμπαρακολουθεῖν μέντοι ἐκ πλαγίου πως ἀεί ποτε, καὶ συμπαραθεῖν ἐκ τοῦ σύνεγγυς, τῇ φωνῇ μὴ ὄν, ἢ μηδέν, τοῦ ὄντος καὶ τοῦ ἑνός, κατ' ἄρσιν, ἐννόημά τι ἡγούμεθα. Ὡς γὰρ μὴ ζῷον ἐνθυμηθείς, κατ' ἀλήθειαν μὲν οὐδὲν ἐνεθυμήθην, τὸ δὲ ζῷον εἶναι ἀνετυπωσάμην πως, ὅπερ ἀπέκλεισα· οὕτω τοι καὶ μὴ ὄν, καὶ χίμαιραν, καὶ τὰ τοιαῦτα διανοηθείς,

(1) Πλούταρχ. περὶ τοῦ ἐν Δελφοῖς Εἶ.
(2) Εἰς τὴν Πλάτων. Θεολογ. Κεφ. ιδ'. βιβλ. γ'.
(3) Πλούταρχ. περὶ Στωϊκ. Ἐναντιωμ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ
Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

θείς, αὐτὰ μὲν οὐχί, πῶς γάρ; εἰ μηδὲ τὴν ἀρχὴν νοητὰ ὅλως τυγχάνοντα; τὸ δὲ ὂν καὶ τὴν φύσιν, ἐξ ὧν ἐκεῖνα ποιοῦμαι, εὖ οἶδ' ὅτι διῆλθον νοεροῖς βήμασιν· ἔνθεν τοι καὶ τῷ ἐκσεσυρκότι, συνεκσύρειν δοκεῖ τὸν ὁρισμὸν τῶν ἀποδεδωκότων „ τὸ μηδὲν εἶναι φωνὴν, ἥπερ οὐδεμία „ παρίσταται ἔννοια. (1) Ἀλλὰ προκείσθω δὴ καὶ τὰ παρὰ τοῖς Σχολαστικοῖς, εἰς πλάτος ζητούμενα, καὶ ἡμῖν ἐν ἄλλοις (2) διειλημμένα, συντόμως κἀνταῦθα διὰ τῶν ἐφεξῆς Θεωρηματίων διοριζόμενα.

Θεώρημα Ο΄.

§. ρνθ΄. „ Οὐ συνωνύμως τὸ ὂν κατὰ τῆς οὐσίας, καὶ τοῦ „ συμβεβηκότος λέγεται.

Δέδεικται Λογικ. βιβλ. β΄. μέρει γ΄., ζητ. δ΄., ἐπαχθείη δ' αὖ καὶ ἐκ τῶν ἀνωτέρω. (§. ρνϛ΄.)

Θεώρημα ΟΑ΄.

§. ρξ΄. „ Οὐδὲ μὴν οὖν συνωνυμεῖ τὸ ὂν, κατὰ τοῦ αὐτοόν„ τος, καὶ τῆς κτιστῆς λεγομένου φύσεως.

Δέδεικται Λογικ. αὐτ. ζητήμ. ε΄. ἐπαχθείη δ' αὖ καὶ ἐκ τῶν ἀνωτέρω. (§. ρνζ΄.)

Σχόλιον.

§. ρξα΄. Λειχέσταται εἰσὶν αἱ παρὰ τοῦ Ἀριστοτέλους, εἰς ἐμπέδωσιν τῶν διορισθέντων, παραλαμβανόμεναι ῥήσεις, καὶ οὐδ' ἐκθέσεως, ἢ ἀναπτύξεως ὅλως δεόμεναι. Ἐναρχόμενος

γὰρ

(1) Ὅρα Γενουήσ. Μεταφ. μέρ. α΄. Κεφ. α΄. Ὁρ. γ΄.
(2) Ἐν τοῖς Λογικοῖς Ζητήμ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ
Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ἀπὸ τοῦ Ζ τῶν Μεταφυσ. ,, τὸ ὄν, φησὶ, λέγεται πολλαχῶς,
,, καθάπερ διειλόμεθα πρότερον. (ἐν τῷ Δ τῶν Μεταφυσ.)
,, σημαίνει γὰρ τὸ μὲν τί ἐστι, καὶ τόδε τι, τὸ δὲ, ὅτι
,, ποιὸν, ἢ ποσὸν, ἢ τῶν ἄλλων ἕκαστον τῶν οὕτω κατηγορου-
,, μένων. Τοσαυταχῶς δὲ λεγομένου τοῦ ὄντος, φανερὸν ὅτι
,, τούτων πρῶτον ὂν τὸ τί ἐστιν, ὅπερ σημαίνει τὴν οὐσίαν.
,, Ὅταν μὲν γὰρ εἴπωμεν ποῖόν τι τόδε, ἢ ἀγαθὸν λέγο-
,, μεν, ἢ κακὸν, ἀλλ' οὐ τρίπηχυ, ἢ ἄνθρωπον. Ὅταν δὲ
,, τί ἐστιν, οὐ λευκὸν, οὐδὲ θερμὸν, οὐδὲ τρίπηχυ, ἀλλὰ
,, ἄνθρωπον, ἢ Θεόν. Τὰ δ' ἄλλα λέγεται ὄντα, τῷ τοῦ ὄν-
,, τως ὄντος (ἤτοι τῆς οὐσίας τοιαύτης πρός γε τὰ περὶ
αὐτὴν συμβαίνοντα σεμνυνομένης. (§. ρνς'.) Τὰ μὲν
,, ποσότητας εἶναι, τὰ δὲ ποιότητας, τὰ δὲ πάθη, τὰ δὲ
,, ἄλλο τι τοιοῦτον. Διὸ κἂν ἀπορήσειέ τις πότερον τὸ βα-
,, δίζειν, καὶ τὸ ὑγιαίνειν, καὶ τὸ καθῆσθαι, ἕκαστον αὐτῶν
,, ὂν, ἢ μὴ ὄν; ὁμοίως δὲ, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁτουοῦν τῶν
,, τοιούτων. Οὐδὲν γὰρ αὐτῶν ἐστιν, οὔτε καθ' αὑτὸ πεφυ-
,, κὸς, οὔτε χωρίζεσθαι δυνατὸν τῆς οὐσίας. Ἀλλὰ μᾶλλον
,, εἴπερ, τὸ βαδίζον τῶν ὄντων τι, καὶ τὸ καθήμενον, καὶ τὸ
,, ὑγιαῖνον. Ταῦτα δὲ μᾶλλον φαίνεται ὄντα, διότι ἐστί τι
,, τὸ ὑποκείμενον αὐτοῖς ὡρισμένον. Τοῦτο δ' ἐστὶν ἡ οὐσία,
,, καὶ τὸ καθ' ἕκαστον, ὅπερ ἐμφαίνεται ἐν τῇ κατηγορίᾳ τῇ
,, τοιαύτῃ. Τὸ ἀγαθὸν γὰρ, ἢ τὸ καθήμενον, οὐκ ἄνευ τού-
,, του λέγεται. Δῆλον οὖν ὅτι διὰ ταύτην, κἀκείνων ἕκαστον
,, ἐστίν. Ὥστε τὸ πρώτως ὂν, καὶ οὐ τί ὂν, ἀλλ' ὂν ἁπλῶς,
,, ἡ οὐσία ἂν εἴη. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς προοι-
μίοις τοῦ Γ βιβλίου ,, τὸ ὂν λέγεται μὲν πολλαχῶς, ἀλ-
,, λὰ πρὸς ἓν, καὶ μίαν τινὰ φύσιν, οὐχ ὁμωνύμως, ἀλ-
,, λ' ὥσπερ καὶ τὸ ὑγιεινόν. Διαφέρει γὰρ οὐ μικρὸν τοῦτο, ἢ
,, ἐκεῖνο ὑπολαμβάνειν. Τὰ μὲν γὰρ ὁμωνυμοῦντα πρὸς τὸ
αὐτὸ ὄνομα ἀναγόμενα, τὴν κατ' αὐτὸ μόνον, τῇ ἐπινοίᾳ
ἓν, ἐπιδέχονται κοινωνίαν, οἷον κύων ὁ χερσαῖος καὶ ὁ
θαλάττιος· τὰ δὲ ἀναλογοῦντα, κατὰ σχέσιν πρὸς τὴν αὐτὴν
πράγματι λέγονται φύσιν, καί τοι ἄλλως, καὶ μὴ ἐπίσης
τὴν ἀναφορὰν ἔχοντα· οἷον ἅπαν τὸ ὑγιεινὸν πρὸς ὑγίειαν,
,, τὸ μὲν τῷ φυλάττειν, τὸ δὲ τῷ ποιεῖν, τὸ δὲ τῷ ση-
,, μεῖον εἶναι τῆς ὑγιείας, τὸ δὲ ὅτι δεκτικὸν αὐτῆς. Καὶ

,, τὸ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ
Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

,, τὸ ἰατρικὸν πρὸς ἰατρικήν. Τὸ μὲν γὰρ τῷ ἔχειν ἰα-
,, τρικήν, λέγεται ἰατρικόν, τὸ δὲ τῷ εὐφυὲς εἶναι πρὸς
,, αὐτήν, τὸ δὲ τῷ ἔργον εἶναι τῆς ἰατρικῆς. Οὕτω δὲ καὶ
,, τὸ ὂν λέγεται πολλαχῶς μέν, ἀλλὰ πᾶν πρὸς μίαν ἀρ-
,, χήν. Τὰ μὲν γάρ, ὅτι οὐσία, ὄντα λέγεται, τὰ δ᾽ ὅτι
,, πάθη οὐσίας, κτ. ἅπερ ἀνωτέρω (§. ρνδ΄.) ἠρίθμη-
ται. Ἀλλαμὴν καὶ πάντα ταῦτα συνάμα ταῖς οὐσίαις, πρὸς τὸ Αὐτοόν, ὑφ᾽ οὗ τὸ ὁπωσοῦν εἶναι μετείληχεν. Ὁ μὲν οὖν Ἀριστοτέλης οὔπω σαφῶς, οἱ δέ, τὸν Σκότον ταξίαρχον ἐν τῷ φιλοσοφεῖν, σεμνυνόμενοι, καίτοι τὰ Ἀριστοτέλους ἀραρότως θειάζειν ἐπαγγελλόμενοι, οὐκ οἶδα τί παθόντες τοῦ Ἀριστοτελικοῦ φρονήματος, καὶ τοῦ ἀληθοῦς ἐξετράπησαν. Ἀλλὰ γὰρ τὰ περὶ τούτου, καὶ ἐν ἄλλοις ἀκριβέστερον διειλεγμένοις, ἅλις.

Περὶ Δυνατοῦ, καὶ Ἀδυνάτου.

§. ρξβ΄. Τῆς δυνάμεως πολλαχῶς λεγομένης, (1) καὶ τῆς μέν, ἀρχῆς οὔσης κινήσεως, ἢ μεταβολῆς ἐπισυμβαινούσης, ἐν ἑτέρῳ τῷ μεταβάλλοντι, ᾗ ἕτερον. Τῆς δέ, ὑφ᾽ ἑτέρου ᾗ ἕτερον. Τῆς δὲ τοῦ καλῶς τόδ᾽ ἐπιτελεῖν, ἢ κατὰ προαίρεσιν, ἢ πάσχειν. Τῆς δὲ καθ᾽ ἣν ἐστι ἀπαθὲς ὅλως, ἢ ἀμετάβλητον, ἢ μὴ ῥᾳδίως ἐπὶ τὸ χεῖρον εὐμετακίνητον. Τοσαυταχῶς ἂν καὶ τὸ δυνατὸν ῥηθείη. Δυνατὸν γὰρ καὶ τὸ κινοῦν, ἢ μεταβάλλον ἕτερον· καὶ τοῦτο, ἤτοι ὑφ᾽ ἑαυτοῦ, οἷον στατικὸς ὁ δυνατὸς ὢν τὸ φερόμενον στῆσαι· ἢ δι᾽ ἄλλου, οἷον ἰατικός, ὅτι διὰ τοῦ φαρμάκου δυνατὸς ἰάσασθαι. Καὶ τὸ μεταβάλλον ὑφ᾽ ἑτέρου, οἷον δυνατὸν φθαρῆναι κινηθῆναι. Καὶ τὸ καλῶς, οἷον δυνατὸν φθέγγεσθαι τὸ ὄργανον, εἴπερ εὔηχον, καὶ σχίζεσθαι τὸ ξύλον, εἴπερ εὔσχιστον. Καὶ τὸ ἀντέχον καὶ στερρόν, οἷον δυνατὸν μὴ θλασθῆναι, μὴ καμφθῆναι. Ἔνθα δὴ σημειωτέον, ὡς πάντη τὰ δυνατὰ οὕτω λεγό-

(1) Μεταφ. Δ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ Κ.Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ
Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

λεγόμενα, πρὸς τὴν πρώτην δύναμιν λέγεται, τῷ τὰ μὲν ἔχειν αὐτὴν, ἄλλο τί τοιαύτην δύναμιν, οἷον τὰ δεύτερα, τὰ δὲ τῷ μὴ ἔχειν, οἷα τὰ τέταρτα, τὰ δὲ ὡδὶ ἔχειν, οἷα τὰ τρίτα. (1)

§. ρξγ΄. Τῆς μὲν οὖν ἀδυναμίας στέρησίν τινα δυνάμεως ἐμφαινούσης, καὶ τὸ ἀδύνατον κατὰ ταὐτὰ τῷ δυνατῷ ἀντικείσεται. (2) Καὶ ἕνα μὲν τρόπον ἀδύνατον ἔσται, τὸ μὴ αὐτέχον. Ἕνα δὲ τὸ μὴ καλῶς ποιοῦν, ἢ πάσχον. Ἕνα δὲ τὸ μὴ δυνάμενον παθεῖν. Ἕνα δὲ τὸ μὴ ποιῆσαι. Ἐφ᾽ οἷς καὶ τὴν στέρησιν τῷ τε πεφυκότι ἔχειν, καὶ ὅτε πέφυκεν, Ἀριστοτέλης (3) παραινεῖ ἐπισκοπεῖν· οὐδὲ γὰρ ὁμοίως ἂν φαῖεν, φησὶν, ἀδύνατον εἶναι γεννᾷν παῖδα, καὶ ἄνδρα εὐνουχίαν. Λέγεται δὲ καὶ ταῦτα πρὸς τὴν ἐσχάτην ἀδυναμίαν. Τῷ τὰ μὲν, μὴ ἔχειν αὐτὴν ἄλλο τι τοιαύτην δύναμιν, ὡς τὰ τρίτα. Τὰ δὲ μὴ ὡδὶ ἔχειν, ὡς τὰ δεύτερα. Τὰ δὲ τῷ ἔχειν, ὡς τὰ πρῶτα.

§. ρξδ΄. Καὶ ἄλλους δέ τινας τρόπους, παρὰ τοὺς ἐκτεθέντας, τοῦ δυνατοῦ, καὶ ἀδυνάτου Ἀριστοτέλης ὑπέθετο, οἷς ἀρέσκεσθαι μᾶλλον ἐοίκασιν οἱ Νεώτεροι. „ Ἀδύνατον γὰρ „ φησὶν, οὗ τὸ ἐναντίον ἐξ ἀνάγκης ἀληθές, (4) οἷον τὸ τὴν διάμετρον σύμμετρον εἶναι, ἀδύνατον. Τὸ γὰρ ἐναντίον, ἤτοι τὸ ἀσύμμετρον εἶναι, οὐχ ὅπως ἀληθές, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀνάγκης ἀληθές. Τοιαῦτα πάντα ἐστὶν (εἰ δέοι κατὰ τοὺς νεωτέρους ὁρίσασθαι) ὅσοις ἀντίφασις παρακολουθεῖ· οἷον ἐκ τριῶν εὐθειῶν, ὧν αἱ δύω τῆς λοιπῆς ἐλάσσονες, ἢ ἴσαι εἰσὶ, τρίγωνον συσταθῆναι. Κύκλον τετραγώνῳ προσεφαρμοσθῆναι, καὶ τὰ παραπλήσια, ἅπερ οὐδὲ νοητὰ εἶναι εἴρηται (§. ρνβ΄.) οὐδὲ ὄντα ὅλως, οὐδὲ ὀνοματικῶς. (§. ρνγ΄.) Τούτοις οὖν δυνατὰ ἀντιτεταγμένα ἂν εἴη, τὰ ἀντιφάσει μηδαμῶς περιπίπτοντα, τὰ καὶ νοητὰ, καὶ μετοχικῶς τῆς προσηγορίας τοῦ ὄντος, οἷα τυχεῖν· (§. ρνβ.) οἷον ἐκ τριῶν εὐθειῶν, ὧν αἱ δύω πάντη μεταλαμβανόμεναι

(1) Μεταφ. Δ. (2) Αὐτ.
(3) Αὐτ. (4) Αὐτ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ
Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ναι τῆς λοιπῆς μείζους εἰσὶ, τρίγωνον συστῆναι· κόσμον ἕτερον ὑποστῆναι. Καὶ ἁπλῶς τοιαῦτα ἐστὶν (ὡς Ἀριστοτέλης (1) φησὶν) „ὅταν μὴ ἀναγκαῖον ᾖ τὸ ἐναντίον ψεῦδος εἶναι. Καλέσειας δ᾽ αὖ τὰ οὕτως ἀδύνατα, ἢ δυνατὰ ἐσωτερικῶς τοιαῦτα, ἅτε δὴ καθ᾽ ἑαυτὰ, τὴν τῶν ἐν αὐτοῖς συμπαραλαμβανομένων συνάφειάν τε καὶ οἰκείωσιν, ἀδύνατον, ἢ μὴ ἐπαγόμενα. Ἀλλ᾽ ἐστὶν ἃ ἐσωτερικῶς οὕτω δυνατὰ τυγχάνοντα, ἐξωτερικῶς γε μὴν, καὶ κατὰ σχέσιν, τὴν πρὸς τὰ αἴτια ὑφ᾽ ὧν, ἀδύνατα λέγεται. Ὅτι δὴ ἄπεισι τὰ ὑφ᾽ ὧν ἂν εἰς ταυτὸ συσταίη τὰ μηδαμῶς μὲν ἀντιπεφυκότα, συστατικὰ δὲ τοῦ εἶναι αὐτοῖς, ἐνεργείᾳ γενέσθαι δυνάμενα. Οὕτω τοι ἡ τῶν ἁπλουστάτων μορίων τῆς ὕλης τομὴ, καθ᾽ ἑαυτὴν δυνατὴ καί τοι ὁμολογουμένη, παρ᾽ ἀπουσίαν τὸ ἐλάχιστον τῶν ἐν τῇ φύσει οὕτω δραστηρίων αἰτίων, ἐξωτερικῶς ἀδυνάτως φύσει ἔδοξεν ἔχειν. Καὶ ἡ τῆς γῆς μετακίνησις, καθ᾽ αὑτὸ μὲν, τῷ Μηχανικῷ, δυνατὸν εἶναι τι ἐδόκει, πρὸς δὲ τὸν ἐπιχειρήσοντα, μὴ ἔχοντα ποῦ στῇ ἔξω γῆς, ἀδύνατον. Καί τοι καὶ ταῦτα πρὸς τὸ πανσθενὲς τῆς ὑπερτάτης Αἰτίας ἀποδοῦσιν δυνατ᾽ ὄντα καθωμολόγηται. Κύκλος δὲ τετράγωνος ἑκατέρως ἀδύνατον. Κύκλον δὲ στρογγύλον καταγραφῆναι καθ᾽ ἑκάτερον δυνατόν. (2)

§. ρξέ. Δυνατὸν οὖν τι καθ᾽ ἕνα τῶν τριῶν τρόπων Ἀριστοτέλης εἶναι φησί. (3) Τὸ μὲν ὅτι τούτου τὸ ἐναντίον οὐκ ἐξ ἀνάγκης ψευδὲς, οἷον τὸ ἑστῶτα καθεσθῆναι. Τὸ δ᾽ ὅτι καὶ ἀληθὲς, οἷον τὸ καθήμενον καθῆσθαι. Τὸ δ᾽ ὅτι ψευδὲς μὲν τάχα, ἐνδέχεται δὲ, καὶ οὐδὲ πάνυ πολὺ ἀπέχει τοῦ εἶναι ἀληθὲς, οἷον ἄνδρα βουληφόρον ἐγρηγορέναι. Ἔοικε δὲ

τοῦτο

(1) Μεταφ. Δ.

(2) „Κοινότερον μὲν (δυνατὸν) τὸ κατὰ φύσιν πεφυκὸς γίνεσθαι. „Κυριώτερον δὲ ταυτὸ τοῦτο, ὁπόταν μηδὲν ἔξωθεν ἔχῃ πρὸς τὸ γίνεσθαι „ἐμποδών. Τῶν δὲ δυνατῶν τὰ μὲν οὐκ ἂν κωλυθείη ποτὲ, ὡς τὰ κατ᾽ οὐρανόν.. Τὰ δὲ οἷά τε κωλυθῆναι ἐστὶν, ὡς πολλὰ μὲν τῶν ἀνθρωπίνων, πολλὰ δὲ καὶ τῶν μεταρσίων. Πλουτ. περὶ Εἱμαρμ.

(3) Μεταφ. Δ.

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

τοῦτο τοῦ πιθανοῦ, πλὴν ὅσον, τὸ μὲν αὖ λέγοιτο διὰ τὸν κατὰ τὸ εἶναι ἀποχρῶντα λόγον, τὸ δὲ διὰ τὸν κατὰ τὴν γνῶσιν. (§. λζ΄.) Ὃ καὶ ἐπὶ τῶν ὄντων οὐδὲν ἧττον, καὶ ἐπὶ τῶν ἀδυνάτων, ἢ ἐπὶ τῶν δυνατῶν λέγεται. Τούτοις παρασυναπτέον καὶ δύναμίν τινα κατὰ μεταφορὰν, ἣ ἐν τῇ Γεωμετρίᾳ, φησὶν ὁ Φιλόσοφος, λέγεται. Τοιαύτη δ' αὖ εἴη ἡ δύναμις, καθ' ἣν ἡ εὐθεῖα εἰς τετράγωνον αὖ ἐπιδοίη ἀχθεῖσα, καὶ τετράγωνον εἰς κύβον, καὶ τὰ παραπλήσια. (1)

§. ρξς΄. Διαιρετέον δὲ ἡμῖν ἔτι τὰ ἀδύνατα καὶ δυνατὰ εἰς τὰ μεταφυσικῶς τοιαῦτα λεγόμενα, οἷα τὰ ἐσωτερικῶς (§. ρξδ΄.), καὶ τὰ φυσικῶς, ἃ καὶ ἐξωτερικῶς λέγεται, ὥς γε πρὸς τὴν φύσιν δηλ., καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ κειμένους θεσμοὺς, οὓς ἐνὶ τοῦ Δημιουργοῦ μεταβαλεῖν ἐθελήσαντι, οἷον τὸν ἥλιον αὔριον μὴ ἀνατελεῖν. Καὶ τὰ ἠθικῶς, τὰ ἢ ὡς ἥκιστα, ἢ ὅτι χαλεπῶς συμβαίνοντα· οἷον τοὺς ἅπαξ σωθέντας, εἶτ' αὖθις παραπεσόντας ἀνανῆψαι, καὶ ἀφέσεως τυχεῖν, ἀδύνατον εἶναι ἱεραὶ μαρτυροῦσι γραφαί. Οὐχ ὅτι μὴ ἐνδεχόμενον τοῦτο, ὡς οἱ περὶ Ναύατον ἐξεδέχοντο, ἀλλ' ὅτι οὐ ῥᾴδιον. Τούτοις συγκαταλέγουσι καὶ ἅττα τῷ Καθήκοντι λαμπρῶς διαμάχεται, οἷον ὑγιᾶ τὰς φρένας, κακὸν μηδόποθεν προσδοκῶντα πείσεσθαι, αὐτόχειρα ἀναιρεθῆναι· ἢ υἱὸν συνετόν τε ἄλλως, καὶ τῷ τεκόντι φίλτατον ὄντα, πατραλοίαν γενέσθαι, σχεδὸν ἀδύνατα.

§. ρξζ΄. Ἔτι τὰ μὲν ἀνυποθέτως ἀδύνατα, φασὶ, δίκαιον καλεῖν, τὰ φύσει τοιαῦτα (§. ρξδ΄.) τὰ δὲ ἐξ ὑποθέσεως, οἷς λόγος ἀποχρῶν τοῦ ἀδύνατα εἶναι ἐστὶν ἡ ὑπόθεσις· οἷον εἰ οὐ τρέφεται, ἀδύνατον αὐξῆσαι. Οὕτω δ' αὖ εἴποις καὶ δυνατὰ καθ' ὑπόθεσιν, τὰ καθ' ἑαυτὰ ἀδυνάτως ἔχοντα· οἷον εἰ σωματικὴ ἡ ψυχὴ, καὶ θανάτῳ τελευτήσει διαλυθεῖσα. Καίτοι ῥᾴδιον συνιδεῖν, ὡς τὰ ὑποθετικὰ ταῦτα, μὴ οἷα ἐστὶν οἷα δ' αὖ, εἴπερ οὕτως, ἢ οὕτως εἶχεν, ἀποφαινόμενα, κατὰ τὸ δυνατῶς ἔχειν, ἢ ἀδυνάτως κυρίως εἰπεῖν, οὔτε δυνατὰ, τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος παρίστησιν ὄντα, οὔτε ἀδύνατα.

Θεώ-

(1) Μεταφ. Δ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ
Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Θεώρημα ΟΒ΄.

§. ρξη΄. „ Ὁ ἀποχρῶν λόγος τοῦ εἶναι τὶ ἐσωτερικῶς „ δυνατὸν, ἐν τοῖς αὐτοῦ, ἐξ ὧν συγκροτεῖσθαι νοεῖται, „ παθήμασιν ἀναθετέος.

Τοιοῦτο γὰρ εἴρηται εἶναι, διότι καθ᾽ ἑαυτὰ τὰ ἐν αὐτῷ συμπαραλαμβανόμενα, τὴν καὶ τὸ ἅμα εἶναι οἰκείωσιν καὶ συνάφειαν, οὐδαμῶς ἀποστρέφεται, (§. ρξδ΄.) ἅτε δὴ μηδεμιᾷ ἀντιφάσει ὑπαντιάζοντα, οὐθ᾽ ὑπ᾽ ἀλλήλων ἀναιρετόμενα. Ἀλλὰ γὰρ δι᾽ ὅ, τί ἐστιν, ἐκεῖνο τούτου ἀποχρῶν λόγος ἐστίν. (§. λζ΄.) Ἄρα κτ.

Θεώρημα ΟΓ΄.

§. ρξθ΄. „ Ὁ δὲ τοῦ εἶναι τὶ ἐσωτερικῶς ἀδύνατον, ἐν „ τοῖς αὐτοῖς, ἀλλ᾽ ἐναντίως.

Διότι γὰρ ταῦτα ἀσύμβατα καθ᾽ ἑαυτὰ (§. ρξδ΄.) ὡς ἀντιφάσει περιπίπτοντα, καὶ ἀλλήλων ὄντα ἀναιρετικά. Ἄρα (§. λζ΄.) κτ.

Σχόλιον.

§. ρο΄. Καὶ πῶς εἴρηται, ὅτι τοῦ ἀδυνάτου, ὁ πρὸς τὸ εἶναι ἀποχρῶν λόγος, ἐν μηδενί; (§. με΄.) Ἀλλ᾽ ἔχει οὕτως, ὁ μὲν γὰρ πρὸς τὸ δυνατὸν εἶναι, ἢ ὑποστατὸν τὸ ἀδύνατον, ἐν μηδενὶ πάντως, ὡς ἐν ἐκείνῳ ἐδείκνυτο. (§.αὐτ.) ὁ δὲ πρὸς τὸ εἶναι ἀδύνατον, ἐν τοῖς ἀσυστάτως ἔχουσι πάθεσι κεῖται, ὡς ἐνταῦθα.

Θεώρημα ΟΔ΄.

§. ροα΄. „ Ὁ ἀποχρῶν λόγος τοῦ εἶναι τὶ ἐξωτερικῶς „ δυνατὸν, τῇ ἀρχῇ ὑφ᾽ ἧς ἀναθετέος.

Τοιοῦ-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ Κ. ΠΕΤΣΙΟΣ
Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006